

Herkes İçin Coğrafya

SAYI: 4

COĞRAFYA NEDİR? COĞRAFYACI KİMDİR? UZMANLIK VE ÇALIŞMA ALANLARI NELERDİR?*

Prof. Dr. Murat TÜRKEŞ¹

COĞRAFYA NEDİR?

Fiziki Coğrafya alanında çok sayıda nitelikli bilimsel çalışmaları bulunan ve her düzeyde ders kitapları hazırlamış olan İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nin çok tanınmış ve saygın Fiziki Coğrafyacısı rahmetli Prof. Dr. Sırrı ERİNÇ, eserlerinde, coğrafya ve özellikle de fiziki coğrafyanın alt disiplinleri (jeomorfoloji, klimatoloji, vejetasyon coğrafyası, fiziksel/doğal ortam ve çevrebilimi) konusunda çok ayrıntılı değerlendirmeler ve tanımlar yapmıştır. Erinç, eski ders kitaplarında (ör. Erinç, 1978) ve son yıllarında (Erinç, 1999) yayımlanmış olan bir ders kitabında, coğrafyayı, **“Yeryüzünü ve onun farklı karakterdeki bölgelerini, insanların yaşam alanı olarak inceleyen ve tanıtan bilim”** olarak tanımlamıştır.

Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nin değerli Fiziki Coğrafyacısı, rahmetli Prof. Dr. Reşat İZBIRAK, Coğrafya Terimleri Sözlüğü'nde (İzbırak, 1964), coğrafyayı, **“Bütün çeşitlilikleriyle yeryüzüne bağlı olayları tanıtan, bunları açıklayan bilim”** olarak tanımlamıştır.

Tanınmış Coğrafyacı Sami ÖNGÖR, Coğrafya Terimleri Sözlüğü'nde (Öngör, 1980), coğrafyayı, **“Yeryüzünde oluşan, fiziksel, dirimsel ve insana ilişkin olayları betimleyerek, oluş nedenlerini, dağılışlarını ve aralarındaki ilişkileri kendine özgü ilkelerle araştırıp açıklayan bilim”** biçiminde tanımlamıştır.

Coğrafya, çok çeşitli tanım ve yaklaşımlar dikkate alınarak, **yeryüzünün farklı bölgelerindeki yer şekillerinin, iklimin, suların, canlıların, doğal kaynakların, nüfusun ve üretimin alansal ve zamansal durumu ve değişimleri ile yeryüzünün bu farklı özellikteki bölgelerini, insanların ve toplumların yaşam alanı olarak inceleyen ve açıklayan bilim** olarak tanımlanabilir (Türkeş, 2015, 2018). Burada verilen tanımlardan ve incelenirse başka tanımlardan da anlaşılabilceği gibi, Coğrafya tanımlarının ortak anahtar kelimeleri 'yeryüzü' ve 'insandır'.

Çağdaş Coğrafya biliminde, Coğrafya'nın genel olarak “Fiziki Coğrafya” ve “Beşeri (İnsan, Sosyal, vb.) Coğrafya” olarak iki ana dala ayrıldığı ve coğrafya çalışmalarının bu alanlarda daha fazla gelişme ve uygulama şansı bulunduğu görülür. Çeşitli doğal ve sosyal etmen, olay ve süreçlerin alan ve zamandaki değişimlerini ve bunların arasındaki ilişkileri açıklamaya çalışan coğrafya, bu özelliği ile aynı zamanda disiplinlerarası bir bilim özelliği gösterir. İçerdiği farklı çalışma konuları, bir yandan fen ve doğa bilimlerine bir yandan da sosyal ve insani bilimlere yakınlık gösterir.

Coğrafyanın en önemli özelliği fen ve sosyal bilimler gibi, çalışma yöntemleri, yaklaşımları, araçları ve hatta amaçları farklı olan bilimlere bir araya getirebilmesidir. Bu çalışmalar coğrafyanın Fiziki Coğrafya yanı sıra yapıldığında daha çok fen ve mühendislik

¹ Boğaziçi Üniversitesi İklim Değişikliği ve Politikaları Uygulama ve Araştırma Merkezi Yönetim Kurulu Üyesi ve Fizik Bölümü Yarı Zamanlı Öğretim Üyesi

Herkes İçin Coğrafya

SAYI: 4

bilimlerinin yöntem, yaklaşım ve araçları kullanılırken, Beşeri Coğrafya çalışmalarında sosyal, ekonomik, insani ve/ya da doğa bilimler ağırlık kazanır.

Coğrafyacılar, geçmişte hem coğrafyacı (temel olarak Fiziki Coğrafya) hem de jeomorfolog olarak, çok sayıda teknik bakanlık ve kuruluşta (eski adları ya da kısaltmalarıyla; DMİ, MTA, DSİ, EİE, İller Bankası, Kara yolları ve Orman Bakanlığı vb.) çalışma olanağı bularak, Türkiye'nin kalkınmasına ve kendine özgü doğal ve fiziksel çevresine ilişkin sorunlarının çözümü, doğal kaynakların belirlenmesi ve korunması gibi konularda çok ciddi katkılarda bulunmuştur. Coğrafyacılar, bugün de başta Meteoroloji Genel Müdürlüğü (MGM), Tarım ve Orman Bakanlığı (eski isimleri, Orman Bakanlığı, Orman ve Su İşleri Bakanlığı, vb.) Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, MTA ve Kalkınma Bakanlığı (eskiden DPT), Dışişleri Bakanlığı gibi uygulamacı ve karar verici kurum ve kuruluşlar gelmek üzere, ülkenin kalkınması ve refahının artırılması için ilgili kurum ve kuruluşlarda iş bulmak ve çalışmak istemektedir.

Ancak başta MGM gelmek üzere, birçok kurum, kuruluş ve bakanlıkta, coğrafyacıların yapabileceği, mesleki yetkinlik ve sorumluluk alanına giren işlerde, başka meslek gruplarının çalıştığı, istihdam edildiği görülmektedir. Bu konuyu yıllardan beri, birçok meslektaşım ve hocamız gibi, ben de hiçbir meslek elamanını, grubunu ve kuruluşunu incitmeden, kötülemeden, yalnız coğrafyacıların konumunu, yapabileceklerini ve bu alandaki gereksinimi, ilgili bakanlık, kurum ve kuruluş yöneticisine anlatmaya çalışmışımdır.

Örneğin, yanılmayı çok isterim ama bildiğim kadarıyla, son 20-25 yılda yukarıda adı geçen bakanlık, kurum ve kuruluşlarında, örneğin MGM'de doğrudan herhangi bir coğrafya kökenli teknik eleman alımına yönelik bir iş ilanı verilmemiş ve doğrudan bir coğrafyacı ya da jeomorfolog istihdam edilmemiştir.

Dahası, başka nedenleri de olmakla birlikte, emekli olan jeomorfologların kadroları ya geri verilmekte ya da boş tutulmaktadır. Bu durum, ne yazık ki, doğrudan Coğrafya Eğitim ve Öğretimini ve coğrafyacıları ilgilendiren yeni kurum ve kuruluşların teknik eleman istihdam politika ve uygulamaları açısından da sürmektedir.

Örneğin, son yıllarda Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nda İklim Değişikliği ve İklim Değişikliği Uyum Daire Başkanlıkları ve bunların altında çeşitli şube müdürlükleri kuruldu ve kamu kurumları arasında iklim değişikliği konusundaki eşgüdümü ve işbirliğini artırmak için üst düzey bir İklim Değişikliği Koordinasyon Kurulu oluşturuldu. Ne kadar acı ve üzücüdür ki, kurulan İklim Değişikliği Dairelerinde, lisans ve lisansüstü ders planlarında ayrıntılı ve çeşitli klimatoloji/meteoroloji ve iklim değişikliği dersleri bulunan Fen-Edebiyat ve Edebiyat Fakültelerinin Coğrafya lisans (Coğrafyacı) ve lisansüstü mezunları (Jeomorfolog, Klimatolog) istihdam edilmemiştir.

Bu istem, Coğrafyacı'ların en temel anayasal ve evrensel insan hakkıdır.

Coğrafya biliminin ve Coğrafyacı'ların uğramış oldukları bu yaygın ve sistematik haksızlığın ve çifte standardın sona erdirilmesinde yararlı olacağına inandığımız için, **“Coğrafya Nedir? Coğrafyacı Kimdir? Uzmanlık ve Çalışma alanları Nelerdir?”** benzeri yaşamsal soruların yanıtları aşağıdaki satırlarda özetlenmiştir.

COĞRAFYACI KİMDİR? UZMANLIK VE ÇALIŞMA ALANLARI NELERDİR?

Herkes İçin Coğrafya

SAYI: 4

Coğrafyacı'lar, yeryüzünün neresinde neler vardır? Onlar neden oradadır? Oranın özellikleri başka yerlere göre nasıl ve neden farklılaşır? İnsan, çevre ile nasıl bir etkileşim içindedir? vb. sorular sorar. Bu soruların yanıtlarını, çağdaş araştırma ve çözümleme yöntemlerini ve coğrafya bilimine özgü ilkeleri kullanarak, konular, olaylar ve süreçler arasında bir sentez (bireşim) yaparak verir.

Dünyanın gelişmiş ülkelerinde olduğu gibi, Türkiye'de de yaklaşık son 10 yıldan beri, coğrafya lisans öğrenimi, coğrafya öğretmenliği dışında, gerçekte coğrafya mezunlarına coğrafi bilimlerin fiziki coğrafyadan (ör. klimatoloji ve meteoroloji, jeomorfoloji, toprakbilimi, hidroloji ve oseanografya, ekoloji ve biyocoğrafya, vb.) beşeri coğrafya (ör. nüfus, yerleşme, sağlık ve pazarlama coğrafyası, siyasi ve ekonomik coğrafya, vb.) ve bölgesel coğrafyaya (ör. bölgesel ve kentsel planlama, kırsal ve bölgesel kalkınma, Avrupa Birliği, vb.) kadar değişen çeşitli önemli konularda mesleki yeterlilik vermektedir.

Gerçekte, bu temel ve uygulamalı mesleki yeterlilik, orta öğrenim coğrafya derslerinin kapsamına sığmayacak kadar kapsamlı ve zengindir. Başta Avrupa Birliği (AB) ve Amerika Birleşik Devletleri (ABD) gelmek üzere, coğrafya bilimine, gelişmiş ülkelerin hepsinde hak ettiği önem verilmektedir. Türkiye'de Coğrafyacı mesleki tanınırlılığı ve iyi hazırlanmış ve işlevsel bir coğrafya meslek tanımı yapılmadığı için de, **küresel değişiklikler** (iklim değişikliği, sınırlarötesi hava kirliliği ve asit yağışları, ozon tabakasının incelmeye, ormansızlaşma, çölleşme ve biyolojik çeşitliliğin azalması vb.), **yoksulluk, küreselleşme** vb. gibi **yeni coğrafya konuları ve sorunları** da, coğrafyacının olmadığı ya da istihdam edilmediği kurum ve kuruluşlarda, doğal olarak başka meslekler ve disiplinlerce paylaşılmaktadır. Başka bir deyişle doğrudan coğrafyaya ilişkin ve/ya da coğrafi nitelikli bilimsel ve teknik akademik ve araştırma konuları ve sorunlar, coğrafyacı olmayan mesleklerce yürütülmeye çalışılmaktadır. Kuşkusuz, bunun hem yetkinlik hem de çeşitli uygulamalar ve sonuçları açısından ciddi olumsuz sonuçları vardır.

Coğrafya bilimi, su, karbon ya da enerji döngüsünden, atmosfer, hava ve iklimden, toprak erozyonundan, nüfus ve yerleşme dinamiklerinden, kıyı çeşitleri ve levha tektoniğinden, vb. çok daha fazlasıyla, yeryüzü, insan, toplumlar, çeşitli fiziksel ve sosyal ortamlar ya da çevreler arasındaki ilişkilerin ve etkileşimlerin çalışılması, incelenmesi ve araştırılmasıdır gerçekte. **İklim değişikliği ve değişkenliği, kuraklık, çölleşme, küreselleşme, yerel, bölgesel, uluslararası kuruluş ve hizmetler, hizmetlerin dağılım ve farklılaşması, doğal ve insan kaynaklı afetler, bölgesel farklılıklar, yoksullukla savaşım, kadının durumu ve sorunları, yok olan insan kültürleri ve biyolojik çeşitlilikler, arazi kullanımı, arazi kullanımı değişikliği ve ormancılık** gibi, bugünkü yerel, bölgesel ve küresel konuların anlaşılmasında gerek duyulan coğrafi bilginin ve bu alanlarda yetkin coğrafyacıların önemli rolü, "çoğu kez bu rolün başlıca sahibinin kim olduğu bilinmeksizin" her geçen gün hükümetler, yerel yönetimler ve iş dünyası tarafından artan bir biçimde kabul edilmektedir.

Bu özellikle, kültürlerin, toplumların ve ekonomilerin (beşeri ve ekonomik coğrafya) dinamiklerinin anlaşılması ile fiziksel ve biyolojik ortam, yer şekilleri, çevresel etmen ve süreçlerin (fiziki coğrafya) coğrafi araştırma yöntem ve teknikleriyle bütüncül bir yaklaşımla anlaşılmasıyla başarılı bir biçimde karşılanabilir.

Coğrafyanın ve Coğrafyacı'nın gücü ve yetkinliği, ekoloji, istatistik, fizik, jeoloji, ekonomi ve siyasal bilimler gibi farklı disiplinlerden gelen bilgileri çözümleme (analiz),

Herkes İçin Coğrafya

SAYI: 4

birleştirme ve bireştirme (sentez) yeteneğinden ve hemen her zaman büyük resmi ya da sorunsal alansal (mekansal) bağlamda yorumlama yeteneğinden gelir.

Coğrafya (Coğrafyacı) geçen 30 yılda ağırlıklı olarak betimleyici bir bilim (bilimci) olma durumundan, yukarıda daha ayrıntılı olarak açıklandığı gibi, iklim değişikliği, çölleşme, göçler, hastalıkların ve zararlıların dağılışı, kuraklık ve su yönetimi, orman yangınları, biyolojik çeşitliliğin korunması, nüfus dinamikleri ve eğilimleri, seçim, hizmetler ve pazarlama, küreselleşme ve kaynak yönetimi gibi konu ve sorunlarla ilgilenen ve bunlara çok disiplinli bir çalışma disiplini ve yeteneğiyle uygulanabilir ve bütüncül çözümler üreten bir uygulamalı bilime (bilimciye) dönüşmüştür.

COĞRAFYACI MESLEK TANIMI

Coğrafyacı, en geniş tanımıyla, “doğal, fiziksel, çevresel, sosyoekonomik ve insani verilerden anlayan ve bu verileri elde edebilen; her türlü fiziksel ve sosyal araştırma ve planlama için veri tabanı oluşturan; elde edilen verilerin gelişmiş Coğrafi Bilgi Teknolojilerini (Coğrafi Bilgi Sistemleri, Uzaktan Algılama, Sayısal Haritalama, Arazi Kullanımı Uygunluk Analizleri, vb.) ve istatistiksel analiz yöntemlerini kullanarak alansal ve zamansal analizlerini ve geniş açılı/çok disiplinli sentezini yapabilen; kendine özgü çok disiplinli alansal çözümlere, değerlendirme ve birleşim olanağı ve yeteneğiyle hazırladığı bilimsel çalışmalar ile ülkenin karar geliştirme sürecinde karar vericilere ve planlamaya katkıda bulunan; insan ile yaşadığı fiziksel ve sosyal çevre arasındaki ilişkileri ve etkileşimleri inceleyen; coğrafi özelliklerden ve farklılıklardan kaynaklanan yerel, bölgesel ve küresel sorunları belirleyen ve inceleyen; bunlara uygulanabilir bütüncül çözümler geliştiren ve öneren **teknik elemandır.**”

ARAŞTIRMA, PLANLAMA VE KOORDİNASYON İŞLERİNDE İSTİHDAM EDİLECEK COĞRAFYACILARIN GÖREV YAPACAKLARI KURUMLAR VE SEKTÖRLER (Bazı Örnekler)

Evrensel niteliklerde tanımı ve tanınırlılığı yapılan Coğrafya Biliminin, AB ülkeleri ve ABD başta olmak üzere gelişmiş ülkelerde kapsamına uygun şekilde çeşitli uygulamalı çalışmalarda ve sosyoekonomik sektörlerde yerini aldığı görülmektedir. Bu yolla, sözü edilen gelişmiş ülkeler, kaynaklarını akılcı ve sürdürülebilir bir biçimde planlayabilmektedir. Zaten AB uyum sürecinde bulunan Türkiye, önümüzdeki yıllarda bu kapsamda da coğrafya bilimine ve coğrafyacı mesleğine olması gereken önemi göstermek zorunda kalacaktır. Bu noktada önemli olan, daha fazla zaman kaybetmeksizin Türkiye’de de coğrafyacılar tarafından yaşamın tüm alanlarında ve tüm sosyoekonomik sektörlerde (özel ya da kamu, vb.) yararlanılmasının sağlanmasıdır.

Yukarıda verilen tanımlar ve gerekçeler dikkate alındığında, günümüzde coğrafyacılar bütün bakanlıkların araştırma, planlama ve koordinasyonla ilgili birimlerinde, özellikle **Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ve Tarım ve Orman Bakanlığı, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, İç İşleri Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Dış İşleri Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı**’nda, TÜBİTAK’ta, Türkiye İstatistik Kurumu’nda, Maden Tetkik ve Arama, Orman Genel Müdürlüğü, Çölleşme ve Erozyonla Mücadele, Doğa Koruma ve Milli Parklar, Su Yönetimi, Meteoroloji, İller Bankası, Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, Karayolları, Devlet Su İşleri, Elektrik İşleri ve TRT Genel Müdürlüklerinde; bu genel müdürlüklerin bölge ve taşra

Herkes İçin Coğrafya

SAYI: 4

kuruluşlarında, valiliklerin bünyesinde oluşturulmuş bulunan İl Araştırma Planlama ve Koordinasyon Müdürlüklerinde, Belediyelerde ve özel sektörde görev alabilirler.

Yukarıda adları geçen bu kuruluşların planlama, etüt-araştırma, eğitim, araştırma-geliştirme (ARGE) ya da araştırma-planlama-koordinasyon (APK) birimlerinde istihdam edilmesi gereken coğrafyacılar, bu kuruluşların verdikleri ve verecekleri hizmetlerin coğrafi planlamasını yaparak, hizmetlerin ülke, coğrafi ve idari bölge, bölüm, yöre ve alan üzerindeki dağılışını, insan-doğal ortam arasındaki karşılıklı etkileşimleri göz önünde bulundurarak inceler, çözümler ve haritalayarak dağılış desenlerini ve coğrafi ilişkileri ortaya çıkarır.

Biyocoğrafya’da uzmanlaşmış Coğrafyacı’lar, Tarım ve Orman Bakanlığı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (ör. Orman Genel Müdürlüğü, Çölleşme ve Erozyonla Mücadele, Su Yönetimi, Doğa Koruma ve Milli Parklar genel müdürlükleri), Kültür ve Turizm Bakanlığı; İl Özel İdareleri (eski Köy Hizmetleri Gn. Md.), ilgili bakanlıklara bağlı kurum ve kuruluşlar, araştırma enstitüleri, CBS şirketleri ve çevreci Sivil Toplum Kuruluşlarında (STK’lar), doğal kaynakların, ortamların (ormanların, sulak alanların ve çayır/meraların, vb.) ve çevrenin korunması, biyolojik çeşitliliğin saptanması ve korunması, yangın önleme ve kontrollü yangınlar, çölleşme ile savaşım, iklim değişikliğinin vejetasyon ve tarım üzerindeki etkisini çözümleme ve değerlendirme, çalışmaları ve/ya da projeleri, vb. konularında çalışabilir.

Klimatoloji ve Meteoroloji’de (atmosfer, hava, iklim ve atmosferik çevre) uzmanlaşmış Coğrafyacı’lar: Yalnızca değişen iklimi değil, değişen Yerküre’yi ve bu değişmelerin nedenleri, alansal ve zamansal dağılış ve değişim desenleri, sonuçları ve etkilerini de en iyi anlayan, denetim düzenekleri ve süreçlerini tanımlayıp açıklayabilen bilimlerin başında geliyor Coğrafya. Kuşkusuz bu değerlendirme ya da varsayım, ülkeden ülkeye, akademiye ya da kurumdaki kuruma değiştiği gibi, bu bilimin örneğin bir ülkedeki (ör. Türkiye ya da İngiltere ya da Almanya’daki) akademik ve kamusal alanlarında hangi düzeyde yapıldığı ya da uygulandığı ve algılanışı vb. gibi birçok etmenin de bir fonksiyonu (işlevi) olduğu unutulmamalıdır. İklim eğitim ve öğretimi açısından bugün genel olarak kabul gören bilimsel disiplin gruplandırmalarına göre, Coğrafya, iklim değişikliği konusuna (sorunsalı ve/ya da olgusuna), Fiziki Coğrafya ile doğa bilimleri ve doğal sistemler, Beşerî Coğrafya ile insan bilimleri ve insan sistemleri içine sokulmaktadır.

Geçmişte oldu gibi, iklim değişikliğinin biyomlar ya da biyotoplar ve onların içerdiği ekosistemler, yaşam ortamları ve yaşam birlikleri, genel olarak biyoçeşitlilik ve tür dağılışları, türlerin bolluğu ve ekolojik etkileşimleri üzerindeki önemli etkileri ya da tehditleri ve bunların iklim değişikliğine vereceği yanıtlar farklılık gösterecektir. Yeryüzü ölçeğinde, örneğin bir iklim bölgesi ya da biyomda ya da biyom parçasında, coğrafi bölge, bölüm ya da yörede ya da bir su havzasında söz konusu etkiler ve verilecek olan uyum, göç ya da istilacı türler vb. gibi ekolojik/biyotik yanıtlar, iklim ve iklim değişikliğinin alansal olarak türdeş olmama (heterojenlik) niteliği nedeniyle kısmen yumuşayabilecek ve giderilebilecektir. Bu yüzden, iklim değişikliğinin coğrafyası, özellikle biyocoğrafyasının çeşitli yönleri ve öğeleri ile bunların biyoçeşitliliğin korunması ve arazi temelli iklim değişikliği, arazi bozulması ve çölleşme ile savaşım ve uyum çabaları ve önlemleri ya da politikaları açısından önemlidir; öteki iklim değişikliği ilişkili coğrafi konulara ek olarak, Coğrafyacılar tarafından da mutlaka araştırılması gereken iklim değişikliği konularının başında gelenlerdendir.

Özetlemek gerekirse, Coğrafya iklim değişikliği ve değişkenliği ile iklim değişikliğinin etkilerinin anlaşılmasında önemli bir yere ve role sahiptir. Gerçekte, Fiziki Coğrafyacılar, Klimatoloji dalıyla uzun zamandan beri küresel ve bölgesel iklim değişikliği

Herkes İçin Coğrafya

SAYI: 4

ve değişkenliği konularıyla, sinoptik ve dinamik klimatoloji ve istatistiksel klimatolojiye (bölgelleştirme, zaman dizisi analizleri, iklim değişikliği sinyalleri, periyodiklik, dalgalanma ve eğilimler vb. gibi değişim biçimleri, vb.), günümüzde ise iklim değişikliği modelleri ve kestirimlerine dayalı çalışmalar yoluyla yakından ilgilenmektedir.

Sonuç olarak, **Klimatoloji ve Meteoroloji’de uzmanlaşmış Coğrafyacı’lar**, (i) İklim tiplerini ve bölgelerini inceler; hava tipi ve hava dolaşımı desenlerini belirler ve izler; ekstrem olayların (klimatolojik ve meteorolojik afetlerin) başlangıcını işaret edebilen bu desenlerdeki değişiklikleri tanımlar; (ii) yerel ve bölgesel iklimsel değişikliğin ve değişebilirliğin alansal ve zamansal çözümlenmelerini yapar; (iii) iklimsel değişimler ile bölgesel ve yarımküresel atmosferik değişim desenleri (ENSO, NAO, AO, vb.) arasındaki ilişkileri inceler; (iv) İnsan kaynaklı iklim değişikliği (küresel ısınma) ve küresel iklim sisteminin korunması (BMİDÇS ve Kyoto Protokolü); küresel, bölgesel ve ulusal politikalar ve önlemler, vb. konularında ulusal ve uluslararası düzeyde ayrıntılı çalışma ve değerlendirmeler yapar; (v) ayrıca, lisans öğretimi sırasında edindikleri ayrıntılı ve çok bilimli kuramsal ve uygulamalı bilgi ve tekniklerin yardımıyla, hava ve deniz tahminleri ile uydu meteorolojisi vb. konularında çok kısa sürede yetişerek iyi birer hava tahmincisi olarak görev yapar. Bu kapsamda, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Orman ve Su İşleri Bakanlığı (ör. Orman Genel Müdürlüğü, Çölleşme ve Erozyonla Mücadele, Su Yönetimi), Meteoroloji Genel Müdürlüğü, Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü, Elektrik İşleri Etüt İdaresi Genel Müdürlüğü, Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, medya meteorolojisi, seyahat ve turizm şirketleri, özel mühendislik, yatırım, danışmanlık, CBS, ÇED, enerji ve su kaynakları ile sigortacılık (klimatolojik ve meteorolojik afetler) şirketlerinde çalışarak anlamlı katkılar sağlayabilir.

Belediyelerde çalışan Coğrafyacı’lar ise, belediyelerin hizmet alanı içinde ve dışında kalan alanların coğrafi yapısını, şehrin ya da kasabanın kuruluşunu, gelişimini ve fonksiyon alanlarının dağılımını inceleyerek, gelişime bağlı olarak planlar ve raporlar hazırlayarak ilgili kurullara sunabilir.

Coğrafyacılar, turizm sektörüne araştırmacı, planlamacı ve coğrafi rehber olarak katkıda bulunabilir. Turizm potansiyeli olan alanların belirlenmesinde ve bununla ilgili projelerin hazırlanmasında araştırmacı olarak çalışan coğrafyacılar, çeşitli turistik gezilerde (turlarda) coğrafi rehberlik yaparak izlenen yolun coğrafi özelliklerini bütün yönleriyle bilimsel olarak anlatabilir.

Bir fabrikanın planlama kısmında görev alan coğrafyacılar, hammadde temininden başlayıp, üretilen ürünlerin pazarlanmasına kadar gerekli olan her şeyi coğrafi mekânla ilişkilendirerek haritalandırıp, planlayabilir.

Ayrıca TV kanallarında yayınlanan coğrafi belgesellerin hazırlanmasında görev alarak **bilimsel danışmanlık** yaparlar. Hava durumu sunuculuğunun, programlarının ve internet ya da gazete sayfalarının hazırlanmasının yanı sıra coğrafi bilgi isteyen her tür programın yapımına katkı sağlarlar.

Coğrafyacılar, **özel teknik ve danışmanlık büroları açarak**, doğal afet sigortacılığı ve mekânla ilgili emlakçılık gibi iş ve konularda projeler üretip, yatırım danışmanlığı yapabilir.

Coğrafyacılar, genel olarak **Coğrafi Bilgi Teknolojilerine**, özellikle **Coğrafi Bilgi Sistemleri’ne (CBS/GIS)** gereksinim duyan ve buna dayalı programlarla işlerini planlayan şirketlerde uygulayıcı ve danışman olarak çalışabilir.

Herkes İçin Coğrafya

SAYI: 4

TARTIŞMA

Öte yandan, bugünkü koşullarda özellikle kamu kurum ve kuruluşlarının işlev, istihdam, finansman ve yatırım olanaklarının önemli ve öncelikli olduğu Türkiye Cumhuriyeti'nde, doğrudan Fiziki Coğrafyayı (en geniş anlamlarıyla, Jeomorfoloji, Klimatoloji ve Meteoroloji, Biyocoğrafya, Hidroloji ve Su Kaynakları, Toprak Bilimi ve Toprak Coğrafyası, İklim Değişikliği, Arazi Bozulumu ve Çölleşme, Doğal Afetler, Afet Risk Yönetimi ve Analizi, vb.) ilgilendiren çok sayıda teknik birim (özellikle, Tarım ve Orman Bakanlığı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ana ve bağlı kurum ve kuruluşları ile AFAD'da) kurulmasına ve bu kapsamda çeşitli ölçeklerde ve büyüklüklerde çok sayıda kamu projesi yapılmasına karşın, Coğrafyacı ve Jeomorfoloğların bu birim ve projelerdeki yeri çok sınırlı örnekler ve özel durumlar dışında göz ardı edilecek düzeydedir (Türkeş, 2019). Bu çok ciddiye alınması gereken önemli ve büyük bir sorundur!

Konunun bu noktaya ilişkin bir başka boyutu ise, genel olarak “Coğrafyacı'nın ve bunun içinde de Fiziki Coğrafyacı'nın ve Jeomorfoloğ'un” yetersiz bir lisans ve lisansüstü öğretimi süreci ile yetişmesi (öğrenim çıktılarının zayıflığı) ve bilimsel/teknik/teknolojik açıdan donanımının (mesleki yeterlilik) yetersiz oluşudur (Türkeş, 2019).

Sonuç olarak, Coğrafya lisans bölümlerine sözel üniversite giriş puanı ile öğrenci alınması ve lisans ve lisansüstü ders/öğretim programlarının dünyanın hemen tüm gelişmiş ve hatta gelişmekte olan ülkelerindeki gibi olması gereken günümüz bilim, teknik ve teknolojisini kapsayan, kucaklayan sayısal bir ders planı ile yeniden düzenlemesi yapılmadıkça, hem genel olarak hem de yukarıda özetlemeye çalıştığım çeşitli proje konuları kapsamında, Türkiye'de hem bu projelerde yer alacak kadar nitelikli ve yetkin hem de doğal, yer, atmosfer ve çevre bilimleri içerisinde varlığını ve etkisini sürdürebilecek kadar nitelikli ve yetkin Coğrafyacı ve Jeomorfoloğ yetiştirilmesi olanaksızdır. Bu durum sürdükçe bu alanlara genç kuşakların ilgisini çekmek de çok zordur, yine çok sınırlı olur. Burada tek tek kişisel başarı hikayelerinden ya da örneklerinden söz edilmemektedir (Türkeş, 2019).

Türkiye'de Coğrafya'nın bir bütün olarak ilerlemesi, diğer ilgili alanlarda hak ettiği saygın ve önemli yeri alması, Dünya'nın ve ülkenin coğrafi, yer, doğal ve iklimsel ve afetsel sorunlarına ve konularına çözümler üretebilecek olan bir düzeye getirilmesi, ama özellikle Bölge Planlaması, Jeomorfoloğ, Klimatolog/Meteorolog, Hidrolog/Su Kaynakları Uzmanı, Toprak Bilimci ve Toprak Coğrafyacı, Kuvaterner Klimatologu ve Jeomorfoloğu, Kıyı Jeomorfoloğu, Biyocoğrafyacı, Erozyon, Arazi Bozulumu ve Çölleşme, CBS ve Uzaktan Algılama Uzmanı (teknisyen değil, uzman ve yazılımcısı) olarak çalışabilecek uzman Coğrafyacı ve Fiziki Coğrafyacılar yetiştirebilmesi yaşamsal bir gerekliliktir (Türkeş, 2019).

Bu ise, ancak “*tüm Türkiye'deki lisans öğretimi veren Coğrafya Bölümlerine sayısal (Matematik + FKB) ve/ya da adı ne olursa olsun (eşit ağırlıklı vb.) matematik/fizik ağırlıklı puan türüyle öğrenci alınması ve tüm bölümlerin ders programlarının bu puan türüne uygun ders planları ile yeniden hazırlanması, her türlü laboratuvar ve arazi olanaklarının buna göre belirlenmesi ve yine bu kez bunların ders planlarına ve ders içeriklerine işlenmesi*” ile olanaklıdır.

SONUÇ

Ne yazık ki, Fiziki Coğrafya'dan Beşeri Coğrafya'ya kadar doğrudan coğrafi bilimlerin kapsamında olan tüm bu yerel, bölgesel ve küresel konu ve sorunlar, gelişmiş ülkelerdeki yaygın uygulamaların tersine, Türkiye'de coğrafyacı dışındaki meslekler

Herkes İçin Coğrafya

SAYI: 4

tarafından, sonradan öğrenilerek ya da öğrenilmeye çalışılarak çözümlenmeye ve çözülmeye çalışılıyor.

Dahası son yıllarda, Coğrafya Öğretmenliği dışında yasal olarak kabul edilmiş teknik bir Coğrafyacı meslek tanımı ve teknik bir Coğrafyacı kadrosu bulunmaması yüzünden, başta Tarım ve Orman ile Çevre ve Şehircilik Bakanlığı gelmek üzere çeşitli bakanlık ve bağlı kuruluşları, yurtdışına Coğrafya biliminin çeşitli dal ve uzmanlık alanlarında Coğrafyacı yetiştirmek üzere, mühendislik, temel ve doğal bilimler ile bazı sosyal bilim alanlarından gençleri YL ve Doktora öğretimlerini yapmak üzere bursu olarak yurtdışına göndermektedir. **Coğrafyacıları** ise, yurtdışı dönüşlerinde kendilerine doğrudan verecekleri teknik bir Coğrafyacı kadrosu olmadığı savıyla yurtdışına doğrudan ya da Milli Eğitim Bakanlığı aracılığı ya da dolaylı olarak başka olanakları kullanarak burslu olarak göndermemektedir. Bu Coğrafya bilimi ve Coğrafyacı mesleği açısından, öteki sorunlarına ek olarak, ivedilikle çözümlenmesi gereken çok kaygı verici, ciddi bir sorundur.

Bu nedenle, yukarıdaki paragraflarda yapılmaya çalışıldığı gibi, “Coğrafya ve Coğrafyacı nedir?” sorusunun doğru bir yanıtını verebilmek yaşamsal düzeyde önemlidir.

Coğrafya, sosyal ve insani bilimler ile yer ve fen bilimleri arasında sağlam ve “olması gereken” eşsiz bir köprü oluşturmaktadır. Böyle sağlam ve eşsiz bir köprüye, ülkemiz Türkiye'nin kalkınması ve refahı açısından çok fazla gereksinim vardır.

Bu yüzden, burada önerilen tanım ve açıklamalar ışığında, Türk Coğrafya Kurumu'na sürdürülmekte olan **Coğrafyacı mesleki tanınırlılığı sürecinin mesleki yeterlilikler çalışmalarıyla da bütünleştirilip** sonuçlandırılarak, Türkiye'de Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi ile Edebiyat ve Fen-Edebiyat fakültelerinin 4 yıllık **Coğrafya Bölümlerinin Coğrafya lisans programlarından** mezun olan coğrafyacıların **Coğrafyacı** olarak **teknik hizmetler sınıfındaki** (657 sayılı Devlet Memurları Kanunu 43. maddesi (B) fıkrasına eklenen I sayılı cetvelin II-Teknik Hizmetler Sınıfı bölümündeki) (ya da başka bir düzenleme kapsamında) unvanlar arasında yer alması ve **Coğrafyacı** kadrosu olarak **Coğrafyacı** olarak çalışabilmeleri sağlanmalıdır.

Kısa Kaynakça

Erinç, S. 1999. *Lise Coğrafya - 1 ve 2*. Altın Kitaplar, İstanbul.

Erinç, S ve Öngör, S. 1978. *Genel Coğrafya (Tabiat ve İnsan)*. Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.

İzbirak, R. 1964. *Coğrafya Terimleri Sözlüğü*. Milli Eğitim Bakanlığı Basımevi, Ankara.

Öngör, S. 1980. *Coğrafya Terimleri Sözlüğü*. Türk Dil Kurumu Yay. No: 467, Sevinç Basımevi, Ankara.

Türkeş, M. 2015. *Biyocoğrafya: Bir Paleocoğrafya ve Ekoloji Yaklaşımı*. Gözden Geçirilmiş İkinci Basım, Kriter Yayınevi Fiziki Coğrafya Serisi No: 3, ISBN: 978-605-4613-87-8, 457 + XXXL sayfa. Sonçağ Yayıncılık Matbaacılık Reklam ve Sanayi Tic. Ltd. Şti: Ankara.

Türkeş, M. 2018. *Genel Klimatoloji: Atmosfer, Hava ve İklimin Temelleri*. Gözden Geçirilmiş Üçüncü Baskı, Kriter Yayınevi Fiziki Coğrafya Serisi No: 4, ISBN: 978-605-9336-28-4, xxiv + 520 sayfa. Kriter Yayınevi, Berdan Matbaası: İstanbul.

Herkes İçin Coğrafya

SAYI: 4

Türkeş, 2019. Jeomorfoloj ve/ya da Coğrafyacıların Tarım ve Orman Bakanlığı ve Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ile Bağlı Kuruluşlarındaki İstihdam Olanaklarının ve Olası Katkılarının Mesleki Tanınırlık ve Yeterlilikler ile Var Olan Gerçek Katkıları Dikkate Alınarak Değerlendirilmesi. Genişletilmiş Özet. Uluslararası Jeomorfoloji Sempozyumu 2019 (UJES 2019). 10-12 Ekim 2019, Ankara

*** Bu makale, yazılırken yeni bir olumsuzluk ve tartışma ortaya çıktı Coğrafya'nın aleyhine. Bu yüzden bu konuyu da aşağıda -makalenin bütünlüğünü bozmamak adına- kısaca ama ayrıca ele almak istiyorum:**

“YÖK, Sosyoloji ve Kültürel Çalışmalar başlığı altındaki COĞRAFYA lisans programının adını çok yanlış ve anlamsız bir şekilde "Beşeri ve Ekonomik Coğrafya" olarak değiştirmeye çalışıyor (bkz: <https://www.yok.gov.tr/Sayfalar/DuyuruDetay.aspx?did=920&fbclid=IwAR1sYkZ1ptjQNPJKwQp-NsnBn2xoX1TcsGbEyHxcYChq6p8IDIXCcSmDszU>).

Varolan Coğrafya Bölümleri ile Coğrafya ve Jeomorfoloji meslek örgütleri buna hemen karşı görüş oluşturarak karşı çıkmalıdır. "Coğrafya Sosyal Bilimdir" diye diye gelinen yer bu. Çok şaşım ama üzüldüm; kızdım! Kraliçe bile olsa, sahipsiz "Kraliçe"nin başına bunlar gelebilir. Bu kadar yanlış bu kadar aymazlık, akademinin ölümcül suskunluğu ve vurdum duymazlığı, başarısızlığı, kamudaki zayıf etkinliği, tüm bunlar yakın gelecekte daha kötülerine hazır olmamız gerektiğini gösteriyor. Sonra şaşımaya tepki vermeye hiç hakkımız, dahası gücümüz de olmayabilir!

Bu tartışmalar sürerken, hep olduğu gibi birçok öğretmen ve akademisyen konuyu yine karıştırıyor ve Coğrafya'ya zarar veriyor. Bir kez daha hiç meslek şovenizmi yapmadan ve akademik olmayan bir yola sapmadan yinelemek istiyorum:

“Coğrafya'nın sosyal yanı ya da konuları ve insan bilimleri bağı bir gerçektir. Bu onun doğasında vardır. Ancak Coğrafya bir sosyal bilim değildir. Hangi uzmanlık ya da bilim alanı ya da bilim dalını çalışırlarsa çalışsınlar, Coğrafyacılar tıpkı Meteorologlar, Ekologlar, Jeologlar ya da Ziraat Mühendisleri ya da Biyologlar ve Kimyacılar gibi Matematik + FKB temelli sayısal ya da Matematik ve Fizik ağırlıklı eşit ağırlıklı bir puan türüyle seçilmeli ve ders planları da buna uygun sayısal ve fen temelli olmalıdır. Coğrafyanın ve Coğrafyacıların ayakta kalması, diğer meslekler arasında yer alması ve özel ve kamu sektöründe kabul görmesi bugünkü durumuyla olanaksızdır.

Ayrıca tüm uzmanlık alanlarını özellikle doğa ve yer-atmosfer bilimleriyle bağlantılı çok disiplinli ve kesişen programlarla ilgili olanlarına daha fazla sahip çıkılabilmesi her gün daha zora girmektedir.

Kimse bugünü ve kendi bilgi ve becerisini ya da geldiği yeri bir bahane olarak ileri sürmemelidir. Bu bir mücadele sürecidir. Herkesin desteği çok değerlidir.”